

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 8.5.2015
COM(2015) 191 final

**ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ**

Έκθεση 2014 για την εφαρμογή του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ

{SWD(2015) 99 final}

1. Εισαγωγή

Η παρούσα πέμπτη ετήσια έκθεση εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και τα κράτη μέλη της έθεσαν σε εφαρμογή τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Χάρτη) το 2014.

Ο Χάρτης έχει νομικά δεσμευτική ισχύ από την 1 Δεκεμβρίου 2009. Είναι δεσμευτικός για τα θεσμικά όργανα της ΕΕ κατά τη θέσπιση νέων μέτρων. Δεσμεύει τα κράτη μέλη όταν αυτά ενεργούν εντός του πεδίου εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ. Ως νέα πηγή δικαίου, ο Χάρτης αποκτά όλο και μεγαλύτερη νομική σημασία. Το 2014, 210 αποφάσεις των δικαστηρίων της ΕΕ¹ παρέπεμπαν στον Χάρτη,² σε σύγκριση με 43 το 2011, 87 το 2012 και 114 το 2013.

Η νέα Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπό τον πρόεδρο κ. Juncker ανέλαβε καθήκοντα τον Νοέμβριο 2014. Ο Πρόεδρος Juncker ανέλαβε την ακόλουθη δέσμευση ...« να κάνω χρήση των προνομίων της Επιτροπής για να υπερασπιστώ, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων μας, τις κοινές μας αξίες και τα θεμελιώδη δικαιώματα, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη την πολυμορφία των συνταγματικών και πολιτισμικών παραδόσεων των 28 κρατών μελών.»³ Ανέθεσε την ευθύνη για τα θεμελιώδη δικαιώματα στον πρώτο αντιπρόεδρο, κ. Frans Timmermans.

Η Επιτροπή ενσωματώνει τον Χάρτη σε όλες τις πολιτικές της. Συνεργάζεται στενά με εθνικές, ευρωπαϊκές και διεθνείς οργανώσεις, προκειμένου να εξασφαλίσει την προώθηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Κατά την ακρόασή του ενώπιον του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, ο πρώτος αντιπρόεδρος, κ. Timmermans, ανέλαβε τη δέσμευση να διοργανώσει ετήσιο συνέδριο με θέμα την κατάσταση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην ΕΕ, να βελτιώσει την αμοιβαία συνεργασία και πολιτική δέσμευση για την προώθηση και την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Στο συνέδριο, τα κράτη μέλη, τα θεσμικά όργανα και οι ενδιαφερόμενοι φορείς θα συζητήσουν για τον προσδιορισμό και την υλοποίηση δράσεων πολιτικής για θέματα θεμελιωδών δικαιωμάτων. Το πρώτο συνέδριο του Οκτωβρίου 2015 θα επικεντρωθεί στην προώθηση της ανεκτικότητας και του σεβασμού, και ιδίως στην πρόληψη και την καταπολέμηση του αντισημιτισμού και του μίσους κατά των μουσουλμάνων. Έχουν προηγηθεί διαβουλεύσεις με την κοινωνία των πολιτών και τους ενδιαφερόμενους φορείς, συμπεριλαμβανομένων των δύο διαλόγων υψηλού επιπέδου, ενός με τους θρησκευτικούς ηγέτες και ενός με εκπροσώπους των μη ομολογιακών οργανώσεων.

¹ Γενικό Δικαστήριο, Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης και Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ).

² Βλ. προσάρτημα Ι στο έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής για την επισκόπηση της νομολογίας του ΔΕΕ 2014 που παραπέμπει ευθέως στον Χάρτη ή τον αναφέρει στο σκεπτικό της.

³ Βλ. Jean-Claude Juncker, «Πολιτικές κατευθύνσεις για την επόμενη Ευρωπαϊκή Επιτροπή», http://ec.europa.eu/priorities/docs/pg_el.pdf, σ. 8.

Η παρούσα έκθεση εξετάζει την εφαρμογή του Χάρτη από και στα θεσμικά όργανα της ΕΕ — την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ειδικότερα — καθώς και τα κράτη μέλη. Υπογραμμίζει τη σημασία της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) και παρέχει ενημέρωση σχετικά με την προσχώρηση της ΕΕ σε αυτήν. Για πρώτη φορά, η έκθεση περιλαμβάνει μία ενότητα για ένα αναδυόμενο θέμα επικαιρότητας: εφέτος, για τα «θεμελιώδη δικαιώματα στο ψηφιακό περιβάλλον».

2. Εφαρμογή του Χάρτη από και στην ΕΕ σε όλες τις τις δράσεις

Τα θεσμικά όργανα της ΕΕ υποχρεούνται να συμμορφώνονται με τον Χάρτη σε όλες τις δράσεις τους.

2.1 Νομοθετική δράση

Κατά τη νομοθετική διαδικασία είναι αναγκαίοι οι συστηματικοί έλεγχοι που αφορούν τα θεμελιώδη δικαιώματα για την εξασφάλιση της συμμόρφωσης των σχεδίων νομοθετικών πράξεων με τον Χάρτη. Το 2011, η Επιτροπή δημοσίευσε «Επιχειρησιακές οδηγίες για τη συνεκτίμηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στις εκτιμήσεις των επιπτώσεων των προτάσεων της Επιτροπής»⁴. Το 2014, η Επιτροπή ανέλαβε τη δέσμευση να αναθεωρήσει τις κατευθυντήριες γραμμές για την εκτίμηση επιπτώσεων και πραγματοποίησε δημόσια διαβούλευση⁵.

Η υπόθεση *Digital Rights Ireland*⁶ καταδεικνύει την ανάγκη για έλεγχο της σχεδιαζόμενης νομοθεσίας όσον αφορά τα θεμελιώδη δικαιώματα. Το Δικαστήριο έκρινε ανίσχυρη την οδηγία για τη διατήρηση δεδομένων⁷ λόγω παραβίασης των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην ιδιωτική ζωή και την προστασία των προσωπικών δεδομένων τα οποία εγγυώνται τα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη. Η εν λόγω απόφαση αποσαφήνισε ότι πρέπει να περιλαμβάνονται στο παράγωγο δίκαιο της ΕΕ ειδικές εγγυήσεις για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των διατάξεων σχετικά με τις εξαιρέσεις για το επαγγελματικό απόρρητο και την προηγούμενη διοικητική ή δικαστική επανεξέταση, και ότι δεν μπορεί να αφήνονται στη διακριτική ευχέρεια του εθνικού νομοθέτη. Το ΔΕΕ έκρινε ότι η διατήρηση των δεδομένων εξυπηρετεί ένα θεμιτό στόχο γενικού συμφέροντος, ήτοι την πάταξη του σοβαρού οργανωμένου εγκλήματος, και είναι το κατάλληλο μέσο για την επίτευξη του στόχου αυτού. Ωστόσο, αποφάνθηκε ότι η παρέμβαση της οδηγίας στην άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα δεν περιορίστηκε στο απολύτως αναγκαίο.

Η απόφαση αυτή είναι σημαντική για όλα τα θεσμικά όργανα που συμμετέχουν στη νομοθετική διαδικασία. Τον Δεκέμβριο του 2014, το Συμβούλιο επικαιροποίησε τις «Κατευθυντήριες γραμμές ως

⁴ SEC(2011) 567 τελικό, 6.5.2011.

⁵ http://ec.europa.eu/smart-regulation/impact/consultation_2014/index_el.htm.

⁶ Απόφαση του Δικαστηρίου της 8.4.2014 στις υποθέσεις C-293/12 και C-594/12, *Digital Rights Ireland and Kigital RLandesregierung*..

⁷ Οδηγία 2006/24/EK, ΕΕ L 105 σ. 54.

προς τα μεθοδολογικά βήματα που πρέπει να πραγματοποιούνται για τη διαπίστωση της συμβατότητας των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε επίπεδο προπαρασκευαστικών οργάνων του Συμβουλίου»⁸. Παρέσχε κατάρτιση στο προσωπικό του, ώστε οι εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές να καταστούν πιο λειτουργικές.

2.2 Διαχείριση των ευρωπαϊκών ταμείων

Κατά τη διαχείριση των κεφαλαίων της ΕΕ, τα θεσμικά όργανα, τα λοιπά όργανα και οι οργανισμοί της Ένωσης πρέπει να σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα που προβλέπονται στον Χάρτη. Τα κράτη μέλη, όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης, υπέχουν την ίδια υποχρέωση.

Στην υπόθεση *Liivimaa Lihaveis MTU*⁹, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε παλαιότερη νομολογία ότι η έκφραση όταν «εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης» επιβάλλει την ύπαρξη συνδέσμου ορισμένου βαθμού, που να υπερβαίνει την εγγύτητα των σχετικών τομέων ή τις έμμεσες συνέπειες του ενός τομέα στον άλλο.¹⁰ Στην υπόθεση αυτή, το δίκαιο της Ένωσης επέβαλε στα δύο κράτη μέλη τα οποία αφορούσε το επιχειρησιακό πρόγραμμα να το εφαρμόσουν. Πρώτον, τα εν λόγω κράτη μέλη όφειλαν να συστήσουν μια επιτροπή παρακολούθησης, σύμφωνα με το άρθρο 63 παράγραφοι 1 και 2 του κανονισμού 1083/2006. Δεύτερον, όλα τα μέτρα εφαρμογής του εν λόγω προγράμματος έπρεπε να συμμορφώνονται με τους κανονισμούς αριθ. 1083/2006 και αριθ. 1080/2006. Το ΔΕΕ έκρινε ότι η έκδοση του οδηγού προγράμματος από την επιτροπή παρακολούθησης αποτελεί εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης, υπό την έννοια του άρθρου 51 παράγραφος 1 του Χάρτη. Ο οδηγός προγράμματος απέκλειε τη δυνατότητα δικαστικού ελέγχου των αποφάσεων της επιτροπής παρακολούθησης με τις οποίες απορρίπτεται μια επιδότηση· το ΔΕΕ έκρινε ότι πρόκειται για προσβολή του δικαιώματος αποτελεσματικής προσφυγής που προβλέπεται από το άρθρο 47 του Χάρτη.

Τον Μάιο του 2014, ο Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής ξεκίνησε έρευνα σχετικά με τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής της ΕΕ¹¹. Με την απάντησή της, της 29ης Οκτωβρίου 2014,¹² η Επιτροπή δεσμεύτηκε να θεσπίσει μέτρα για την αύξηση της ευαισθητοποίησης όσον αφορά τον Χάρτη μεταξύ των κρατών μελών κατά τη διαχείριση των ευρωπαϊκών διαρθρωτικών και επενδυτικών ταμείων (ΕΔΕΤ). Η Επιτροπή υπενθύμισε επισήμως στα κράτη μέλη τις υποχρεώσεις τους να τηρούν τον Χάρτη. Προσφέρει επίσης συνδρομή από τα ΕΔΕΤ για την υποστήριξη διαδικασιών υποβολής καταγγελιών. Η Επιτροπή θα διαδίδει τις καλές πρακτικές

⁸ Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου, ST 5377 2015 INIT.

⁹ Απόφαση του Δικαστηρίου της 12.9.2014 στην υπόθεση C-562/12 *Liivimaa Lihaveis MTi*.

¹⁰ Απόφαση του Δικαστηρίου της 29.05.1997 στην υπόθεση C-299/95 *Kremzow*, σκέψη 16.

¹¹ <http://www.ombudsman.europa.eu/en/press/release.faces/en/54420/html.bookmark>.

¹² <http://www.ombudsman.europa.eu/en/cases/correspondence.faces/en/58451/html.bookmark>.

και θα παρέχει καθοδήγηση στα κράτη μέλη σχετικά με τον σεβασμό του Χάρτη κατά τη διαχείριση των ευρωπαϊκών διαρθρωτικών και επενδυτικών ταμείων για το 2015.

Η Επιτροπή είχε επισημάνει ενδεχόμενη παραβίαση της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε κέντρο προσωρινής κράτησης για τους παράτυπους μετανάστες. Το Ελεγκτικό Συνέδριο επιβεβαίωσε την εκτίμηση αυτή σε ειδική έκθεση το 2014. Τα έξοδα μίσθωσης για το κέντρο είχαν περιληφθεί σε ένα εθνικό πρόγραμμα στο πλαίσιο του Ταμείου Εξωτερικών Συνόρων και η Επιτροπή δεν είχε δεχθεί τις αντίστοιχες δαπάνες κατά την περάτωση του προγράμματος. Το Ελεγκτικό Συνέδριο διαπίστωσε ότι το κράτος μέλος αυτό δεν είχε συμμορφωθεί με την απαγόρευση της εξευτελιστικής μεταχείρισης (άρθρο 4 του Χάρτη) και την αρχή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας (άρθρο 1 του Χάρτη) λόγω των κακών συνθηκών κράτησης των παράτυπων μεταναστών.

2.3 Η διάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις εξωτερικές δράσεις της ΕΕ

Το άρθρο 21 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) διέπει την εξωτερική δράση της Ένωσης. Επιβεβαιώνει τον ρόλο της ΕΕ στην προαγωγή της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου, της οικουμενικότητας και του αδιαίρετου χαρακτήρα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και στον σεβασμό των αρχών του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και του διεθνούς δικαίου. Οι χώρες που επιθυμούν να προσχωρήσουν στην ΕΕ οφείλουν να σέβονται τα δικαιώματα του ανθρώπου. Όλες οι συμφωνίες συνεργασίας και εμπορίου με τις τρίτες χώρες ορίζουν ότι τα δικαιώματα του ανθρώπου¹³ αποτελούν ουσιαστικό στοιχείο για τις σχέσεις μεταξύ των μερών.

Το 2014, η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης και η Επιτροπή αξιολόγησαν το σχέδιο δράσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία (2012-14)¹⁴. Το σχέδιο δράσης περιλαμβάνει 97 συγκεκριμένα μέτρα. Ένα παράδειγμα αποτελούν οι κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ σχετικά με την ελευθερία της έκφρασης τόσο στο Διαδίκτυο όσο και εκτός Διαδικτύου, που εγκρίθηκαν από το Συμβούλιο του Μαΐου 2014. Οι κατευθυντήριες γραμμές παρέχουν ορισμούς και καθοδήγηση σχετικά με τον τρόπο προστασίας του δικαιώματος στην ελευθερία της έκφρασης, καλύπτοντας όλες τις πτυχές, μεταξύ άλλων το δικαίωμα έκφρασης της γνώμης χωρίς παρεμβάσεις, το δικαίωμα αναζήτησης και λήψης πληροφοριών και το δικαίωμα μετάδοσης πληροφοριών και ιδεών κάθε είδους με οποιοδήποτε μέσο, ανεξαρτήτως συνόρων.

Καταρτίζεται ένα νέο σχέδιο δράσης για την περίοδο 2015-19, με έμφαση στη εξασφάλιση της συνοχής μεταξύ των εσωτερικών και των εξωτερικών πολιτικών στον τομέα των ανθρωπίνων

¹³ Ο όρος «θεμελιώδη δικαιώματα» χρησιμοποιείται στην ΕΕ για να εκφράσει την έννοια των «δικαιωμάτων του ανθρώπου» σε συγκεκριμένες συνθήκες στο εσωτερικό της ΕΕ. Παραδοσιακά, ο όρος «θεμελιώδη δικαιώματα» χρησιμοποιείται σε συνταγματικό πλαίσιο, λαμβανομένου υπόψη ότι ο όρος «δικαιώματα του ανθρώπου» χρησιμοποιείται στο διεθνές δίκαιο.

¹⁴ http://eeas.europa.eu/human_rights/index_en.htm.

δικαιωμάτων, ιδίως όσον αφορά την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, τη μετανάστευση και την κινητικότητα, καθώς και το εμπόριο.

Προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι του άρθρου 21 της ΣΕΕ, η ΕΕ εφαρμόζει περιοριστικά μέτρα¹⁵, τα οποία συχνά θέτουν σε εφαρμογή δεσμευτικές αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, που βασίζονται στο άρθρο 41 ή 42 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, αλλά μπορεί επίσης να είναι και αυτόνομα μέτρα της ΕΕ. Ορισμένα από τα περιοριστικά μέτρα αφορούν την εγγραφή στον κατάλογο προσώπων και οντοτήτων των οποίων δεσμεύονται τα κεφάλαια και οι οικονομικοί πόροι. Για τα εν λόγω πρόσωπα και οντότητες, το δικαίωμα χρηστής διοίκησης, αποτελεσματικής προσφυγής και δίκαιης δίκης (άρθρα 41 και 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ) είναι καίριας σημασίας. Το 2014, το ΔΕΕ εκδίκασε υποθέσεις που αφορούν τη διαδικασία επιβολής περιοριστικών μέτρων κατά προσώπων και οντοτήτων. Από τις 30 αποφάσεις και πλέον που εξέδωσε το 2014 σχετικά με τη νομιμότητα των περιοριστικών μέτρων που επιβλήθηκαν, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε την εγγραφή στον κατάλογο μόνο στο ένα τέταρτο των υποθέσεων· σε όλες τις άλλες υποθέσεις, οι αποφάσεις περί εγγραφής στον κατάλογο ακυρώθηκαν.

Μία υπόθεση — απόφαση¹⁶ *Yusef* — αφορούσε περιοριστικά μέτρα που είχαν ληφθεί βάσει του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 881/2002 του Συμβουλίου¹⁷. Ο εν λόγω κανονισμός θέτει σε ισχύ την απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών για τη δέσμευση των περιουσιακών στοιχείων των προσώπων, οντοτήτων και ομάδων που έχουν προσδιοριστεί από την Επιτροπή Κυρώσεων των Ηνωμένων Εθνών ως συνδεδεμένοι με την Αλ Κάιντα. Το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η Επιτροπή παρέλειψε να άρει διαδικαστικές πλημμέλειες και τις ουσιαστικές παρατυπίες της δέσμευσης των κεφαλαίων του κ. Yusef. Ως εκ τούτου, κάλεσε την Επιτροπή να εκπληρώσει την υποχρέωσή της να εξετάσει τον λόγο για την εγγραφή στον κατάλογο, με επιμέλεια και αμεροληψία, και ενδεχομένως σε «ουσιαστική συνεργασία» με την επιτροπή κυρώσεων των Ηνωμένων Εθνών¹⁸. Η Επιτροπή επανεξετάζει τους λόγους εγγραφής στον κατάλογο σε συνεργασία με τους αρμόδιους οργανισμούς των Ηνωμένων Εθνών.

Οι περισσότερες υποθέσεις¹⁹ στις οποίες τα περιοριστικά μέτρα κατά οντοτήτων ή προσώπων ακυρώθηκαν από το ΔΕΕ αφορούσαν αποφάσεις και κανονισμούς του Συμβουλίου, στους οποίους τα αποδεικτικά στοιχεία ή οι πληροφορίες που τεκμηριώναν τους λόγους εγγραφής στον κατάλογο δεν

¹⁵ Βλ. άρθρο 215 της ΣΛΕΕ.

¹⁶ Απόφαση του Δικαστηρίου της 21.3.2014 στην υπόθεση T-306/10 *Hani El Sayyed Elsebai Yusef κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*.

¹⁷ Κανονισμός αριθ. 881/2002, ΕΕ L 139 σ.9.

¹⁸ Ομοίως, σκέψη 102.

¹⁹ Για παράδειγμα, απόφαση του ΔΕΕ της 3.7.2014 στην υπόθεση T-565/12, *National Iranian Tanker Company κατά Συμβουλίου*· Απόφαση του ΔΕΕ της 9.12.2014 στην υπόθεση T-439/11 *Sport-Pari κατά Συμβουλίου*.

ήταν επαρκείς και στους οποίους το Συμβούλιο που έφερε το βάρος απόδειξης δυνάμει του άρθρου 47 του Χάρτη, όπως ερμηνεύεται στην υπόθεση²⁰ *Kadi II*, δεν είχε επιτύχει τον σκοπό του. Άλλες υποθέσεις ακυρώθηκαν για διαδικαστικούς λόγους²¹.

Στην εμπορική πολιτική, η αναθεωρημένη μονομερής ρύθμιση του συστήματος γενικευμένων προτιμήσεων (ΣΓΠ+), που απαιτεί την τήρηση των βασικών συμβάσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα, άρχισε να ισχύει την 1η Ιανουαρίου 2014. Ο μηχανισμός παρακολούθησης έχει ενισχυθεί σημαντικά, εξασφαλίζοντας ότι οι δικαιούχοι του ΣΓΠ+ τηρούν τις υποχρεώσεις τους, ιδίως όσον αφορά την κύρωση και την εφαρμογή 27 διεθνείς συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα και άλλα θέματα. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο ασκούν επίσης αυστηρότερο έλεγχο.

3. Εφαρμογή του Χάρτη από και στα κράτη μέλη

Υπό τον έλεγχο του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Επιτροπή εποπτεύει την τήρηση του Χάρτη από τα κράτη μέλη, όταν αυτά εφαρμόζουν το δίκαιο της ΕΕ. Εάν εντοπίσει παράβαση, η Επιτροπή μπορεί να κινήσει διαδικασία παράβασης. Οι εθνικοί δικαστές θεωρούν τον Χάρτη ως μέσο διασφάλισης του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων από τα κράτη μέλη. Οι διατάξεις της νομοθεσίας της ΕΕ και της εθνικής νομοθεσίας με βάση το δίκαιο της ΕΕ πρέπει να ερμηνεύονται με τρόπο που να συνάδει με τις υποχρεώσεις του Χάρτη, ώστε να ασκούνται τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στο πλαίσιο αυτό. Όταν ένα εθνικό δικαστήριο έχει αμφιβολίες ως προς τη δυνατότητα εφαρμογής του Χάρτη ή την ορθή ερμηνεία των διατάξεων δύναται — και, σε περίπτωση εθνικού δικαστηρίου τελευταίου βαθμού, οφείλει — να παραπέμψει το ζήτημα στο ΔΕΕ για έκδοση προδικαστικής απόφασης. Η απάντηση του ΔΕΕ επιτρέπει στο εθνικό δικαστήριο να κρίνει την υπόθεση. Οι εθνικοί δικαστές χρησιμοποιούν τακτικά την εν λόγω διαδικασία. Βοηθά στην ανάπτυξη της νομολογίας που συνδέεται με τον Χάρτη και ενισχύει τον ρόλο των εθνικών δικαστών στην υποστήριξή του. Το 2014, οι εθνικοί δικαστές προσέφυγαν στο ΔΕΕ για την έκδοση προδικαστικής απόφασης²² 43 φορές, δηλ. ελαφρώς περισσότερο από ό, τι κατά τα προηγούμενα έτη²³.

3.1 Διαδικασίες παράβασης

Ενώ ο Χάρτης αναφέρθηκε σε πέντε διαδικασίες παράβασης το 2013, το 2014 η Επιτροπή παρέπεμψε στον Χάρτη σε 11 υποθέσεις διαδικασιών παράβασης με βάση τα άρθρα 258-260 της ΣΛΕΕ. Οι διατάξεις του Χάρτη απευθύνονται στα κράτη μέλη μόνον όταν αυτά εφαρμόζουν το δίκαιο της

²⁰ Απόφαση του ΔΕΕ της 18.7.2013 στην υπόθεση C-584/10 P *Επιτροπή κ.λπ. κατά Kadi* (Kadi II), Αίτηση αναίρεσεως κατά της απόφασης T-85/09 *Kadi κατά Επιτροπής* (Kadi I).

²¹ Βλ., για παράδειγμα, *LTTE κατά Συμβουλίου*, T-208/11 και T-508/11. Η εν λόγω απόφαση αποτελεί αντικείμενο αίτησης αναίρεσης στην υπόθεση C-599/14 P.

²² Βλ. παράρτημα II «Επισκόπηση των αιτημάτων για έκδοση προδικαστικών αποφάσεων που υποβλήθηκαν το 2014 και περιέχουν παραπομπές στον Χάρτη» στο έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

²³ Το 2013 και το 2012 υποβλήθηκαν στο ΔΕΕ 41 αιτήματα παραπομπής που αναφέρονται στον Χάρτη.

Ένωσης. Ως εκ τούτου, διαδικασίες παράβασης που αφορούν τον Χάρτη πρέπει να συνδέονται με τη διάταξη του δικαίου της Ένωσης που ενεργοποιεί την εφαρμογή του Χάρτη.

Πέντε από τις 11 υποθέσεις αφορούν το άσυλο και τη μετανάστευση²⁴.

Διαδικασίες παράβασης στον τομέα του ασύλου και της μετανάστευσης

Το 2014, η Επιτροπή κίνησε διαδικασία παράβασης κατά ενός κράτους μέλους σχετικά με την οδηγία περί επιστροφής²⁵, εγείροντας ανησυχίες σχετικά με τη διάρκεια της κράτησης, τις συνθήκες κράτησης, την έλλειψη δωρεάν νομικής συνδρομής στους υποψήφιους προς επιστροφή που κρατούνται σε κέντρα κράτησης, καθώς και την απουσία δικαστικής επανεξέτασης των ενταλμάτων κράτησης πριν από έξι μήνες και την περιορισμένη επανεξέταση των αποφάσεων για παράταση της κράτησης πέραν των έξι μηνών (άρθρα 4, 6 και 47 του Χάρτη).

Εξάλλου, κινήθηκαν διαδικασίες παράβασης κατά ενός κράτους μέλους για μη ορθή εφαρμογή της οδηγίας για τις συνθήκες υποδοχής²⁶ και της οδηγίας για τις διαδικασίες παροχής ασύλου²⁷. Η Επιτροπή εξέφρασε την ανησυχία της σχετικά με τη διάρκεια της διαδικασίας ασύλου, την αποτελεσματικότητα των ένδικων μέσων κατά αρνητικών αποφάσεων για το άσυλο, την έλλειψη δωρεάν νομικής συνδρομής, την κράτηση ορισμένων κατηγοριών αιτούντων άσυλο, η οποία φαίνεται να εφαρμόζεται αυτόματα, χωρίς εξατομικευμένη αξιολόγηση, το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής κατά μιας απόφασης κράτησης, και δωρεάν νομικής συνδρομής κατά την κράτηση (άρθρα 6 και 47).

Το 2014, η Επιτροπή εξέτασε τον τρόπο με τον οποίο τα κράτη μέλη εφάρμοσαν τον Χάρτη κατά την εφαρμογή της νομοθεσίας της ΕΕ στα εξωτερικά σύνορα της Ένωσης, ιδίως την αρχή της μη επαναπροώθησης (άρθρα 4, 6, 18 και 19). Στα ζητήματα που προκαλούν ανησυχία συγκαταλέγονται η εφαρμογή και η διάρκεια της κράτησης, οι συνθήκες κράτησης, η ειδική κατάσταση των ανηλίκων, η δωρεάν νομική συνδρομή, και τα αποτελεσματικά ένδικα μέσα στο πλαίσιο της διαδικασίας χορήγησης ασύλου σε ορισμένα κράτη μέλη (άρθρα 6, 24 και 47 του Χάρτη).

²⁴ Για περισσότερες λεπτομέρειες, βλ. το έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής που προσαρτάται στην παρούσα έκθεση.

²⁵ Οδηγία 2008/115/EK, ΕΕ L 348 σ. 98.

²⁶ Οδηγία 2003/9/EK, ΕΕ L 31 σ. 18.

²⁷ Οδηγία 2005/85/EK, ΕΕ L 326 σ. 12.

Κώδικας θεωρήσεων και άσκηση προσφυγής κατά απόφασης άρνησης θεώρησης

Στα τέλη του 2014, η Επιτροπή ζήτησε από πέντε κράτη μέλη να αναλάβουν δράση για να εξασφαλίσουν ότι οι προσφυγές κατά της απόφασης άρνησης, κατάργησης ή ανάκλησης θεώρησης προβλέπουν πρόσβαση σε δικαστική αρχή.

Ο κανονισμός για τον κώδικα θεωρήσεων²⁸ καθορίζει τις διαδικασίες και τις προϋποθέσεις για την έκδοση θεωρήσεων για βραχεία διαμονή και διέλευση από αερολιμένα. Ο εν λόγω κανονισμός υποχρεώνει τα κράτη μέλη να παρέχουν δικαίωμα προσφυγής κατά άρνησης, ακύρωσης ή ανάκλησης θεώρησης. Το άρθρο 47 του Χάρτη αναγνωρίζει στους ιδιώτες το δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, εφόσον παραβιάζονται τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που τους παρέχει το δίκαιο της Ένωσης. Ωστόσο, η εθνική νομοθεσία στα σχετικά κράτη μέλη παρείχε τη δυνατότητα άσκησης προσφυγής μόνον ενώπιον εξωδικαστικών διοικητικών αρχών. Η Επιτροπή θεωρεί ότι αυτό δεν ανταποκρίνεται στο πρότυπο ανεξάρτητου δικαστηρίου που προβλέπεται στο άρθρο 47.

Διαχωρισμός των παιδιών Ρομά στην εκπαίδευση

Τον Σεπτέμβριο του 2014, η Επιτροπή κίνησε διαδικασία παράβασης κατά ενός κράτους μέλους για διακρίσεις κατά παιδιών Ρομά στην εκπαίδευση, γεγονός το οποίο αποτελεί παραβίαση της οδηγίας περί φυλετικής ισότητας²⁹. Στις συζητήσεις με την Επιτροπή, το κράτος μέλος είχε αιτιολογήσει τις ενέργειές του με παραπομπή στη νομολογία του ΔΕΕ σχετικά με τον Χάρτη. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή έκρινε ότι ήταν αναγκαίο να διευκρινιστεί η ερμηνεία της εν λόγω νομολογίας στην προειδοποιητική επιστολή, παραπέμποντας ιδίως στο άρθρο 21 του Χάρτη, το οποίο απαγορεύει τις διακρίσεις με βάση τη φυλή και την εθνοτική καταγωγή.

3.2. Παροχή καθοδήγησης από το ΔΕΕ στα κράτη μέλη (προδικαστικές αποφάσεις)

Το 2014, απαντώντας σε παραπομπές για προδικαστικές αποφάσεις του, το Δικαστήριο εξακολούθησε να παρέχει καθοδήγηση στους εθνικούς δικαστές σχετικά με τη δυνατότητα εφαρμογής του Χάρτη και την ερμηνεία των διατάξεών του.

Ανθρώπινη αξιοπρέπεια των αιτούντων άσυλο

Τον Δεκέμβριο του 2014, το ΔΕΕ αποφάνθηκε επί προδικαστικών ερωτημάτων που του υπέβαλε το ολλανδικό Συμβούλιο Επικρατείας στην υπόθεση *A, B, C κατά Staatssecretaris van Veiligheid en*

²⁸ Κανονισμός 810/2009/ΕΚ, ΕΕ L 243 σ. 1.

²⁹ Οδηγία 2000/43/ΕΚ, ΕΕ L 180 σ. 22.

*Justitie*³⁰ σχετικά με την ερμηνεία των διατάξεων της ΕΕ που αφορούν το άσυλο σε σχέση με τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση της αξιοπιστίας του γενετήσιου προσανατολισμού που δηλώνουν οι αιτούντες άσυλο. Οι αιτούντες είπαν ότι φοβούνται διώξεις στις χώρες καταγωγής τους λόγω της ομοφυλοφιλίας τους. Το εθνικό δικαστήριο ρώτησε το ΔΕΕ αν υπάρχουν όρια που επιβάλλονται από τη νομοθεσία της ΕΕ όσον αφορά την επαλήθευση του γενετήσιου προσανατολισμού των αιτούντων άσυλο. Το ΔΕΕ έκρινε ότι η οδηγία σχετικά με τις προϋποθέσεις αναγνώρισης ασύλου³¹ και ο Χάρτης επιβάλλουν πράγματι όρια: οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται από τις εθνικές αρχές πρέπει να τηρούν τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως το δικαίωμα στον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας (άρθρο 1) και το δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής (άρθρο 7). Δεν μπορεί να απαιτείται από τους αιτούντες τίποτα που θα μπορούσε να βλάψει την αξιοπρέπεια ή την προσωπική ακεραιότητα, όπως παρεμβατικές, ταπεινωτικές ιατρικές ή ψευδο-ιατρικές εξετάσεις, αδιάκριτες ερωτήσεις, ή που απαιτούν/αποδέχονται φωτογραφικά ή μαγνητοσκοπημένα αποδεικτικά στοιχεία για σεξουαλικές πρακτικές. Η απόφαση αυτή παρέχει τη δυνατότητα στις εθνικές αρχές να αξιολογούν τις αιτήσεις με πιο συνεπή τρόπο, διασφαλίζοντας παράλληλα τον πλήρη σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Ισότητα των όπλων στον τομέα της προστασίας των καταναλωτών

Η υπόθεση *Sanchez Morcillo*³² — σχετικά με το άρθρο 47 — αφορά τα δικονομικά δικαιώματα των καταναλωτών στις διαδικασίες εκτέλεσης ενυπόθηκης απαίτησης, όπου το ΔΕΕ τόνισε την πτυχή της ισότητας των όπλων. Έκρινε ότι η εθνική νομοθεσία ήταν αντίθετη προς την οδηγία για τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές³³ και προς το άρθρο 47 του Χάρτη στις περιπτώσεις όπου ο νόμος δεν παρέχει στους καταναλωτές το δικαίωμα προσφυγής ενώ ο δανειστής επωφελείται από το δικαίωμα αυτό στο αντίστροφο σενάριο.

Το ΔΕΕ τόνισε επίσης την ευάλωτη κατάσταση των καταναλωτών που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο να χάσουν το σπίτι τους. Στην υπόθεση *Kusinova*³⁴ δήλωσε ότι, βάσει του δικαίου της ΕΕ, το δικαίωμα για σεβασμό της κατοικίας αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα που κατοχυρώνεται με βάση το άρθρο 7 του Χάρτη, το οποίο τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη κατά την εφαρμογή της οδηγίας σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές.

³⁰ Απόφαση του ΔΕΕ της 2.12.2014 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-148/13, C-140/13 και C-150/13, A, B, C *κατά Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*.

³¹ Οδηγία 2004/83/EK, ΕΕ L 304 σ. 12.

³² Απόφαση του ΔΕΕ της 17.7.2014 στην υπόθεση 169/14 *Sanchez Morcillo*.

³³ Οδηγία 93/13/ΕΟΚ, ΕΕ L 95 σ. 29.

³⁴ Απόφαση του ΔΕΕ της 10.9.2014 στην υπόθεση C-34/13 *KuJEU jud.*

Η αρχή ne bis in idem στο πλαίσιο της σύμβασης εφαρμογής της συμφωνίας του Σένγκεν

Στην υπόθεση³⁵ *Zoran Spasic*, το ΔΕΕ εξέτασε τη συμβατότητα μιας προϋπόθεσης περί εκτίσεως η οποία θεσπίζεται στη Σύμβαση εφαρμογής της συμφωνίας του Σένγκεν (ΣΕΣΣ) με την αρχή *ne bis in idem* που προβλέπεται από τον Χάρτη (άρθρο 50).

Η ΣΕΣΣ προβλέπει ότι ένα πρόσωπο που δικάστηκε αμετάκλητα σε ένα κράτος μέλος δεν επιτρέπεται να διωχθεί ποινικώς σε άλλο κράτος μέλος για την ίδια πράξη (αρχή *ne bis in idem*). Ωστόσο, η ΣΕΣΣ ορίζει ότι η αρχή αυτή εφαρμόζεται μόνον εφόσον η ποινή έχει εκτιθεί, εκτίεται ή δεν μπορεί πλέον να εκτιθεί σύμφωνα με τους νόμους του κράτους που επέβαλε την καταδίκη (στο εξής: «προϋπόθεση περί εκτίσεως»). Το άρθρο 50 του Χάρτη εντούτοις δεν αναφέρει ρητώς μια τέτοια προϋπόθεση. Το ΔΕΕ έκρινε ότι η προϋπόθεση περί εκτίσεως της ΣΕΣΣ δεν ήταν αντίθετη με τον Χάρτη.

3.3. Εθνική νομολογία που παραπέμπει στον Χάρτη

Οι εθνικοί δικαστές διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην προάσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου. Έρευνα του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων³⁶ επιβεβαιώνει ότι, το 2014, τα ανώτερα δικαστήρια των κρατών μελών συνέχισαν να αναφέρονται στον Χάρτη για καθοδήγηση και έμπνευση, ακόμη και σε υποθέσεις που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ.

Η Επιτροπή προάγει τον διάλογο και τη συνεργασία μεταξύ των δικαστών. Το νέο «Αναγνωριστικό Ευρωπαϊκής Νομολογίας»³⁷ θα καταστήσει ευκολότερη την κατανόηση της ερμηνείας που δίδεται στα μέσα της ΕΕ από τα ανώτατα εθνικά δικαστήρια και παρέχει στοιχεία σχετικά με την εφαρμογή των μέσων της ΕΕ στα εθνικά δικαστήρια. Ένα άλλο έργο που συγχρηματοδοτείται από την ΕΕ — «Ευρωπαϊκή δικαστική συνεργασία στην πρακτική των εθνικών δικαστηρίων για ζητήματα θεμελιωδών δικαιωμάτων» — περιλαμβάνει ένα εγχειρίδιο για τους δικαστές σχετικά με τις τεχνικές δικαστικής συνεργασίας και μια βάση δεδομένων των εθνικών αποφάσεων ανά διάταξη του Χάρτη³⁸.

3.4. Ευαισθητοποίηση όσον αφορά την ύπαρξη του Χάρτη

Τον Φεβρουάριο του 2015, μια έρευνα του Ευρωβαρόμετρου³⁹ έδειξε ότι η ευαισθητοποίηση όσον αφορά την ύπαρξη του Χάρτη παρουσιάζει ελαφρά μόνο βελτίωση με την πάροδο των ετών: το 14 %

³⁵ Απόφαση του ΔΕΕ της 18.7.2014 στην υπόθεση C-129/14 PPU *Zoran Spasic*.

³⁶ Ετήσια έκθεση για το 2014 του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που πρόκειται να δημοσιευτεί στις 22 Μαΐου 2015.

³⁷ https://e-justice.europa.eu/content_european_case_law_identifier_ecli-175-el.do.

³⁸ <http://www.eui.eu/Projects/CentreForJudicialCooperation/Projects/EuropeanJudicialCooperationinFR/Documents.aspx>.

³⁹ Ευρωβαρόμετρο 416, «Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης», επιτόπια εργασία μεταξύ 16 και 18 Φεβρουαρίου 2015 στα 28 κράτη μέλη της ΕΕ, που διατίθεται στην ακόλουθη διεύθυνση.

μόνον των ερωτηθέντων γνώριζαν τί πραγματικά είναι ο Χάρτης (11 % το 2012 και 8 % το 2007). Περίπου το 51 % των ερωτηθέντων είχαν ακούσει σχετικά με τον Χάρτη, αλλά δεν ήξεραν ακριβώς περί τίνος πρόκειται (53 % το 2012 και 48 % το 2007). Η έρευνα του Ευρωβαρόμετρου υπογραμμίζει επίσης την ανάγκη να αυξηθεί η ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με το πού μπορούν να απευθυνθούν οι πολίτες για ζητήματα που αφορούν τα θεμελιώδη δικαιώματα. Το «CLARITY project»⁴⁰ (Σχέδιο Σαφήνειας) του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων αποσκοπεί στην παροχή καθοδήγησης σχετικά με τον φορέα στον οποίο μπορούν να στραφούν οι πολίτες όταν διακυβεύονται θεμελιώδη δικαιώματα (εθνικό ίδρυμα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, φορέας ισότητας ή/και διαμεσολαβητής). Ένα άλλο νέο σχέδιο — «*Don't knock on the wrong door: Charterclick! ((Μη χτυπάς στη λάθος πόρτα: Charterclick!) A user-friendly tool to detect violations falling within the scope of the EU Charter of Fundamental Rights*»⁴¹ — (Ένα φιλικό προς τον χρήστη εργαλείο για τον εντοπισμό παραβιάσεων που εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ) — δρομολογήθηκε στα τέλη Φεβρουαρίου 2015 και συγχρηματοδοτείται στο πλαίσιο του προγράμματος «Θεμελιώδη δικαιώματα και ιθαγένεια».

Η ανάγκη να ενισχυθεί η ευαισθητοποίηση σχετικά με τον Χάρτη και να προσδιοριστούν οι ειδικές ανάγκες κατάρτισης και βέλτιστων πρακτικών για τις δημόσιες αρχές συζητήθηκε στη διάσκεψη του Δεκεμβρίου 2014, «*Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης: αξιολόγηση και αντιμετώπιση των αναγκών κατάρτισης των ασκούντων νομικά επαγγέλματα και των δημοσίων υπαλλήλων*»⁴². Οι συμμετέχοντες πρότειναν τη χαρτογράφηση στρατηγικών κατάρτισης, εμπειριών και εργαλείων για την προώθηση της ευαισθητοποίησης και της εφαρμογής του Χάρτη σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο και υπογράμμισαν τον καίριο ρόλο της κοινωνίας των πολιτών και των εθνικών οργανισμών για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η ΕΕ χρηματοδοτεί την κατάρτιση σχετικά με τον Χάρτη για τις δημόσιες αρχές και θα συνεχίσει να το πράττει κατά την περίοδο 2014-20⁴³.

⁴⁰ <http://fra.europa.eu/en/project/2013/clarity-complaints-legal-assistance-and-rights-information-tool-you>.

⁴¹ <http://www.eui.eu/Projects/CentreForJudicialCooperation/Projects/CharterClick/Charterclick.aspx>.

⁴² http://ec.europa.eu/justice/events/fundamental-rights-charter-training-2014/index_en.htm.

⁴³ Η κατάρτιση των ασκούντων νομικά επαγγέλματα σχετικά με τον Χάρτη και οι δράσεις ενημέρωσης όσον αφορά την εφαρμογή του Χάρτη συνιστούν προτεραιότητες στην πρόσκληση υποβολής προτάσεων στο πλαίσιο του προγράμματος ΘΔΙ. Μετά την πρόσκληση υποβολής προτάσεων του 2013, περίπου 2,8 εκατ. ευρώ (25 % του συνολικού προϋπολογισμού) διατέθηκαν σε προγράμματα σε αυτόν τον τομέα: το 2012, τα κονδύλια που διατέθηκαν αντιπροσώπευαν 1,9 εκατ. ευρώ επί 20,9 εκατ. ευρώ (7 % του συνολικού προϋπολογισμού). Στο πλαίσιο των δημοσιονομικών προοπτικών 2014-20, η κατάρτιση σχετικά με τον Χάρτη για τις δικαστικές αρχές και τους ασκούντες νομικά επαγγέλματα καλύπτεται από το πρόγραμμα «Δικαιοσύνη» (2014-20). Επιπλέον, δραστηριότητες κατάρτισης και ευαισθητοποίησης θα υποστηρίζονται επίσης στο πλαίσιο του προγράμματος «Δικαιώματα, Ισότητα και Ιθαγένεια» (2014-20) που εστιάζεται στα ατομικά δικαιώματα.

4. Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Στις 18 Δεκεμβρίου 2014, το ΔΕΕ εξέδωσε τη γνώμη του σχετικά με το σχέδιο συμφωνίας προσχώρησης της ΕΕ στην ΕΣΔΑ. Το Δικαστήριο εντόπισε προβλήματα όσον αφορά τη συμβατότητά του με το δίκαιο της ΕΕ· έκρινε ότι το σχέδιο συμφωνίας προσχώρησης δεν ήταν συμβατό με το άρθρο 6 παράγραφος 2 και το σχετικό πρωτόκολλο αριθ. 8. Το Δικαστήριο ζήτησε ορισμένες τροποποιήσεις: υπεροχή του δικαίου της Ένωσης σε σχέση με τις δυνατότητες που παρέχονται από το άρθρο 53 του Χάρτη, όσον αφορά την ενίσχυση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στα συντάγματα των κρατών μελών· αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των κρατών μελών, ιδίως στον τομέα της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης· σχέση με το νέο πρόσθετο πρωτόκολλο 16 της ΕΣΔΑ· διατήρηση της αποκλειστικής δικαιοδοσίας του ΔΕΕ για την εκδίκαση διαφορών μεταξύ κρατών μελών σχετικά με την ερμηνεία ή την εφαρμογή των Συνθηκών· ορισμένες πτυχές της διαδικασίας ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην οποία εμπλέκεται η ΕΕ· και δικαστική προστασία στον τομέα της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας.

Η Επιτροπή διατηρεί την πλήρη δέσμευσή της για την προσχώρηση της ΕΕ στην ΕΣΔΑ. Η προσχώρηση θα ενισχύσει τις θεμελιώδεις αξίες, θα βελτιώσει τη αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης και θα ενισχύσει τη συνοχή της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ευρώπη. Η προσχώρηση στην ΕΣΔΑ εξακολουθεί να είναι υψίστης σημασίας. Επιπλέον, υπάρχει νομική υποχρέωση για τα θεσμικά όργανα της ΕΕ να επιδιώξουν τη σύναψη συμφωνίας προσχώρησης που συνάδει με τις απαιτήσεις που προβλέπονται στις Συνθήκες, και ειδικότερα με το πρωτόκολλο αριθ. 8 της Συνθήκης της Λισαβόνας. Επί του παρόντος, η Επιτροπή εξετάζει ποιος θα ήταν ο καλύτερος τρόπος για να προχωρήσει.

Ανεξαρτήτως του χρόνου προσχώρησης, όλα τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και τα κράτη μέλη υποχρεούνται να ερμηνεύουν τον Χάρτη με γνώμονα την υφιστάμενη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Το άρθρο 52 παράγραφος 3 του Χάρτη κατοχυρώνει τη νομική υποχρέωση να δοθεί το ίδιο νόημα και πεδίο εφαρμογής στα δικαιώματα του Χάρτη και στα δικαιώματα της ΕΣΔΑ, στον βαθμό που τα δικαιώματα του Χάρτη αντιστοιχούν στα δικαιώματα της ΕΣΔΑ. Οι επεξηγήσεις σχετικά με τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων⁴⁴ απαριθμούν τα άρθρα του Χάρτη, των οποίων τόσο το νόημα όσο και το πεδίο εφαρμογής είναι τα ίδια με εκείνα των αντίστοιχων άρθρων της ΕΣΔΑ, καθώς και τα άρθρα όπου το νόημα είναι το ίδιο αλλά το πεδίο εφαρμογής είναι ευρύτερο. Αν και ο Χάρτης δεν προβλέπει καμία νομική υποχρέωση για την ευθυγράμμιση της ερμηνείας με τις συνθήκες των Ηνωμένων Εθνών, το ΔΕΕ αναφέρεται σε πράξεις των Ηνωμένων Εθνών για την ερμηνεία των δικαιωμάτων βάσει του δικαίου της ΕΕ. Ένα παράδειγμα αποτελεί ο ορισμός της έννοιας της «αναπηρίας» όπου το ΔΕΕ στην υπόθεση⁴⁵ *Kaltoft* εμπνεύστηκε

⁴⁴ 2007/C 303/02, ΕΕ C 303 σ. 17.

⁴⁵ Απόφαση του ΔΕΕ της 18.12.2014 στην υπόθεση C-354/13 *Kaltoft*.

από τη διατύπωση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, στην οποία η ΕΕ είναι συμβαλλόμενο μέρος, για να εκτιμήσει κατά πόσον η νοσηρή παχυσαρκία μπορεί να συνιστά «αναπηρία» για τους σκοπούς της εφαρμογής της οδηγίας για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση⁴⁶.

5. Ενότητα: Θεμελιώδη δικαιώματα και το ψηφιακό θεματολόγιο

Η ψηφιακή επανάσταση έχει δημιουργήσει πολλές ευκαιρίες για την κοινωνία, τους πολίτες και τις επιχειρήσεις. Έχει εγείρει επίσης ανησυχίες σχετικά με την αποτελεσματική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε αυτό το περιβάλλον. Η έκρηξη στη συλλογή, τη χρήση και τη διάδοση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα αποτελεί ένα μόνο παράδειγμα της νέας ψηφιακής πραγματικότητας. Παράλληλα με τις αποκαλύψεις σχετικά με τα προγράμματα παρακολούθησης σε παγκόσμια κλίμακα, τα φαινόμενα αυτά δείχνουν την ανάγκη να θεσπιστούν πιο αποτελεσματικές διασφαλίσεις των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ιδίως του δικαιώματος στην προστασία της ιδιωτικής ζωής και των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Η Επιτροπή παρακολουθεί εκ του σύνεγγυς την παγκόσμια δράση⁴⁷ για τα θεμελιώδη δικαιώματα σε μια ψηφιακή κοινωνία, όπως ο οδηγός του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα για τους χρήστες του Διαδικτύου⁴⁸. Στα πολλά ζητήματα που εμφανίζονται συγκαταλέγονται η ανάγκη εξασφάλισης ίσης πρόσβασης στο Διαδίκτυο, η απειλή διακρίσεων ατόμων μέσω του προσδιορισμού των χαρακτηριστικών (προφίλ) ενός προσώπου, καθώς και η ανισορροπία δυνάμεων μεταξύ εκείνων που κατέχουν στοιχεία και όσων εκ προθέσεως ή εκ παραδρομής τα κοινοποιούν. Τα νέα ζητήματα που προκύπτουν αφορούν τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τα καθήκοντα των διαδικτυακών πλατφορμών που σχετίζονται με την πρόληψη και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος.

Η προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 8 του Χάρτη, αποκτά όλο και μεγαλύτερη σημασία στον ψηφιακό κόσμο. Τον Ιανουάριο του 2012, η Επιτροπή

⁴⁶ Οδηγία 2000/78/EK, ΕΕ L 303 σ. 16.

⁴⁷ Βλ., για παράδειγμα, τις διεξαγόμενες συζητήσεις για τα μαζικά δεδομένα, όπως φαίνεται και από την έκθεση του Λευκού Οίκου των ΗΠΑ για τα μαζικά δεδομένα και την ιδιωτική ζωή (http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/big_data_privacy_report_5.1.14_final_print.pdf), την έκθεση του γαλλικού Συμβουλίου Επικρατείας για την ψηφιακή τεχνολογία και τα θεμελιώδη δικαιώματα (<http://www.conseil-etat.fr/content/download/33163/287555/version/1/file/Digital%20technology%20and%20fundamental%20rights%20and%20freedoms.pdf>) ή το σχέδιο δήλωσης των διαδικτυακών δικαιωμάτων που εκπονήθηκε από την επιτροπή μελέτης για τα δικαιώματα και τα καθήκοντα στο Διαδίκτυο του ιταλικού Κοινοβουλίου (http://www.camera.it/application/xmanager/projects/leg17/attachments/upload_file/upload_files/000/000/189/dichiarazione_dei_diritti_internet_inglese.pdf).

⁴⁸ Βλ. <http://www.coe.int/en/web/internet-users-rights/guide>.

δημοσίευσε προτάσεις για ένα γενικό κανονισμό περί προστασίας των δεδομένων⁴⁹ και μια οδηγία για την προστασία των δεδομένων για τις αστυνομικές και ποινικές δικαστικές αρχές⁵⁰. Στην πρώτη του ανάγνωση, στις 12 Μαρτίου 2014, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο επιβεβαίωσε την υποστήριξή του⁵¹. Η Επιτροπή συνέχισε τις διαπραγματεύσεις με τους αμερικανούς ομολόγους σχετικά με τη σύναψη συμφωνίας-πλαίσιο για την προστασία των δεδομένων με σκοπό την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που διαβιβάζονται μεταξύ της ΕΕ και των ΗΠΑ για σκοπούς επιβολής του νόμου, καθώς και τις προϋποθέσεις ενός νέου καθεστώτος «ασφαλούς λιμένα» όσον αφορά διαβιβάσεις δεδομένων στις ΗΠΑ.

Το ΔΕΕ έχει υπογραμμίσει την ανάγκη για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, αλλά επίσης για την ορθή εξισορρόπησή τους στο ψηφιακό περιβάλλον. Στην υπόθεση *Digital Rights Ireland*, το Δικαστήριο υπενθύμισε τις υποχρεώσεις των θεσμικών οργάνων της ΕΕ να σέβονται τον Χάρτη κατά την άσκηση των δραστηριοτήτων τους, και συγκεκριμένα όταν αυτές επηρεάζουν το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή και στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Κήρυξε ανίσχυρη την οδηγία για τη διατήρηση των δεδομένων, διότι περιόριζε κατά τρόπο δυσανάλογο τα δικαιώματα στην ιδιωτική ζωή και στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως κατοχυρώνονται από τον Χάρτη. Η οδηγία υποχρεώνει τα κράτη μέλη να διασφαλίζουν ότι οι επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών τηλεπικοινωνιών διατηρούν δεδομένα κίνησης και θέσης των πελατών τους για διάστημα μεταξύ έξι μηνών και δύο ετών και θέτουν τα δεδομένα αυτά, κατόπιν αιτήσεως, στη διάθεση των αρχών επιβολής του νόμου, για τους σκοπούς της διερεύνησης, διαπίστωσης και δίωξης του σοβαρού εγκλήματος και της τρομοκρατίας. Στην υπόθεση⁵² *Google*, το ΔΕΕ διευκρίνισε ότι η Google, ως υπεύθυνη της επεξεργασίας δεδομένων που είναι εγκατεστημένη στην ΕΕ, οφείλει να τηρεί την ενωσιακή νομοθεσία για την προστασία των δεδομένων (άρθρα 7 και 8 του Χάρτη) και, συνεπώς, πρέπει να συμμορφώνεται με το αίτημα για διαγραφή συνδέσμων με ορισμένα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, υπό ορισμένες περιστάσεις («δικαίωμα στη λήθη»).

Στις πολιτικές κατευθυντήριες γραμμές του στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ο Πρόεδρος Juncker έκανε έκκληση για την κατάργηση των εθνικών εμποδίων στους τομείς της κανονιστικής ρύθμισης των τηλεπικοινωνιών, των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και προστασίας των δεδομένων, της

⁴⁹ Πρόταση κανονισμού σχετικά με την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών, COM(2012) 11 final.

⁵⁰ Πρόταση οδηγίας για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών, COM(2012) 10 final.

⁵¹ Νομοθετικό ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 12ης Μαρτίου 2014 (COM(2012) 0010 — C7-0024/2012– 2012/0010 (COD)).

⁵² Απόφαση του Δικαστηρίου της 13.5.2014 στην υπόθεση C-131/12 *Google Spain and Google*.

διαχείρισης των ραδιοσυχνοτήτων, καθώς και κατά την εφαρμογή του δικαίου του ανταγωνισμού.⁵³ Η στρατηγική για την ενιαία ψηφιακή αγορά (ΕΨΑ) αποτελεί μία από τις εμβληματικές πρωτοβουλίες της Επιτροπής. Η εμπιστοσύνη των πολιτών αποτελεί βασικό πυλώνα της στρατηγικής αυτής και σημαντική προϋπόθεση για μια πλήρως λειτουργική ενιαία ψηφιακή αγορά. Τούτο περιλαμβάνει την ισχυρή και αποτελεσματική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο Διαδίκτυο. Επιπλέον, η πλήρης απόλαυση των δικαιωμάτων στην ΕΨΑ απαιτεί την αντιμετώπιση των αναγκών των ατόμων με αναπηρία.

Η Επιτροπή συνεχίζει να παρακολουθεί τις εξελίξεις στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε όλους τους τομείς πολιτικής, όπως απαιτεί ο Χάρτης. Τα θεμελιώδη δικαιώματα δεν στοχεύουν κατά κύριο λόγο στην προώθηση της ασφάλειας ή σε πολιτικές που βασίζονται στην αγορά αλλά είναι καθεαυτά απαραίτητα για την άνθηση μιας ανοιχτής και δημοκρατικής κοινωνίας.

6. Συμπέρασμα

Η Επιτροπή έχει δεσμευτεί για ένα υψηλό επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην ΕΕ. Επιδιώκει να εξασφαλίσει ότι όλες οι νομοθετικές προτάσεις και δράσεις είναι πλήρως συμβατές με τον Χάρτη.

Λαμβάνοντας υπόψη την εξέλιξη των απειλών για τις κοινωνίες μας, η Επιτροπή θα διασφαλίζει, στο πλαίσιο της προσέγγισής της όσον αφορά την ασφάλεια, τον σεβασμό και την προώθηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Επικαιροποιεί επίσης τις πολιτικές στον τομέα των θεμελιωδών δικαιωμάτων για να λαμβάνονται υπόψη νέα στοιχεία, πολιτικές οι οποίες καλύπτουν ποικίλους τομείς, από το ψηφιακό θεματολόγιο έως την αντιμετώπιση των προκλήσεων της μετανάστευσης, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Ο Χάρτης ισχύει για όλα τα θεσμικά όργανα της ΕΕ, αλλά και για τα κράτη μέλη, όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της ΕΕ. Η Επιτροπή επιβάλλει την τήρηση του Χάρτη από τα κράτη μέλη.

Η Επιτροπή προτίθεται να προωθήσει τα θεμελιώδη δικαιώματα σε ολόκληρη την ΕΕ, ιδίως δε με το πρώτο ετήσιο συνέδριο για τα θεμελιώδη δικαιώματα, που θα πραγματοποιηθεί τον Οκτώβριο του 2015.

⁵³ Βλ. τις Πολιτικές Κατευθυντήριες Γραμμές του Προέδρου Juncker, οι οποίες διατίθενται στην ακόλουθη διεύθυνση http://ec.europa.eu/priorities/digital-single-market/index_el.htm.